

Jesse Collin

OSAKE JA MODERNIT ARVOPAPERIMARKKINAT

**Yhtiö- ja arvopaperimarkkinaoikeudellinen tutkimus
pörssiyhtiön osakkeen omistuksen oikeudellisen luonteen
ja tiettyjen rahoitusvälineiden välisestä suhteesta**

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Porthanian Suomen Laki -salissa lauantaina 8.2.2020.

With an English Abstract

Copyright © 2020 Alma Talent Oy ja kirjoittaja
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Outi Pallari
Taitto: Marja-Leena Saari

ISBN 978-952-14-3940-7
ISBN 978-952-14-3941-4 (verkkokirja)

BALTO Print
Liettua 2020

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Tilaa kirja Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Sisällys

SISÄLLYS	V
ESIPUHE	XI
LYHENTEET	XV
ABSTRACT	XIX
I. JOHDANTO	1
1 Tausta ja konteksti	1
2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen teema	7
3 Metodit	10
3.1 Lainoppi	12
3.2 EU-oikeuden merkitys laintulkinnassa	15
3.3 Oikeustaloustieteen hyödyntäminen	18
3.4 Aineisto	22
4 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset	24
4.1 Rajaukset	24
4.2 Tutkimuksen rakenne	25
5 Arvopaperimarkkinaoikeuden erityispiirteet	25
5.1 Arvopaperimarkkinalainsäädännön kehitys	28
5.2 Sääntelyarkkitehtuuri	31
II. OSAKKEENOMISTAJAT YHTIÖOIKEUDELLISESSA DISKURSSISSA ..	33
1 Johdanto	33
2 Osakkeenomistajakeskeisen ajattelun kehittyminen	35
2.1 Sidosryhmäkeskeisyys – Stakeholder primacy	40
3 Osakkeenomistaja-aktivismi ja osakeomistuksen institutionalisoituminen	42
3.1 Institutionaaliset sijoittajat: passiivisia vai aktiivisia toimijoita?	44

3.2	Aktivistiosakkeenomistajat	46
3.3	Osakkeenomistaja-aktivismi: hyödyllistä vai vahingollista?	48
4	Muutos teoreettisessa viitekehyksessä: määräysvalta- markkinoista vaikutusvaltamarkkinoihin	50
4.1	Osakkeenomistajien oikeudet -muutosdirektiivi (SHRD II) ja osakeomistuksen institutionalisoituminen	51
5	Osakkeenomistajista sopimusverkkoteorian, päämies-agentti- suhteiden ja varallisuus oikeuksien teorian näkökulmasta	54
5.1	Osakkeenomistaja sopimuksenomaisten suhteiden verkossa	54
5.2	Osakkeenomistajien ja johdon välinen päämies-agentti-suhde	55
6	Osakeoikeuksien perusta residuaalisessa osakkeenomistajassa – osakkeenomistajien aseman hahmottaminen yhtiön toiminnan tarkoituksen ja pääomarakenteen kautta	59
6.1	Residuaalinen osakkeenomistaja	59
6.1.1	Sijoituksen riskisuhde	61
6.1.2	Residuaaliasema päätöksenteon ohjaajana	65
6.2	Osake voitontuottamistarkoituksen keskiössä	67
6.2.1	Toiminnan tarkoituksen ja yhtiön edun välinen suhde	69
6.2.2	Sidosryhmien intressien moninaisuus edellyttää yhtiön tarkoituksen kohdistamista voiton tuottamiseen osakkeelle	70
6.3	Toiminnan tarkoituksen toteuttamisen aikajänne ja muiden sidosryhmien etujen huomioiminen	72
6.3.1	Olisivatko yhtiön muut sidosryhmät osakkeenomistajia pitkäjänteisempiä?	73
6.3.2	Osakeyhtiölaki edellyttää voiton tuottamista pitkällä tähtäyksellä	76
7	Osakkeen omistus	80
7.1	Osake oikeuksien ja velvollisuuksien summana	82
7.1.1	Osakkeen tuottamat oikeudet	84
7.1.2	Osakkeen tuottamat velvollisuudet	88
7.1.3	Kohti osakkeenomistajien velvollisuuksia? – institutionaalisia sijoittajia ja omaisuudenhoitajia velvoittavat uudet transparenssi-vaatimukset	91

7.1.4	Oikeuksien ja velvollisuuksien syntyminen ja lakkaaminen	95
7.2	Osakkeen taloudellinen omistus	97
8	Yhteenveto	100
III.	OSAKEOIKEUKSIEN PILKKOMINEN – EQUITY DECOUPLING	103
1	Johdanto	103
2	Modernit rahoitusinstrumentit ja markkinakäytännöt	106
2.1	Arvopapereiden ja rahoitusvälineiden käsitteet	106
2.1.1	Arvopaperi	107
2.1.2	Rahoitusväline	112
2.2	Osakelainaus ja lyhyeksimyyni	113
2.2.1	Osakelainaus	113
2.2.2	Lyhyeksimyyni	118
2.2.3	Lyhyesti lyhyeksimyynnin kritiikki ja ongelma- kohdat sekä huomioita sen sääntelystä	120
2.3	Johdannaiset	122
2.3.1	Johdannaisten toteutustavat ja vakiointi	124
2.3.2	Johdannaisten päätyypit	127
2.3.2.1	Optiot	127
2.3.2.2	Termiinit ja futuurit	129
2.3.2.3	Vaihto- ja hinnanerosopimukset	129
2.3.3	Johdannaisten perinteiset käyttötarkoitukset	132
3	Empty voting: negatiivinen riskin irrottaminen	134
3.1	Täsmäytyspäivän kaappaus	134
3.1.1	Täsmäytyspäivän normipohja	135
3.1.2	Osakelainaus ja lyhyeksimyyni	138
3.1.3	Tapausesimerkkejä	140
3.1.3.1	Laxey ja British Land	140
3.1.3.2	Henderson Land	141
3.1.3.3	Lindner	142
3.1.3.4	Telus ja Mason	143
3.1.4	Täsmäytyspäivän kaappaus: käytännön rajoitteita ja lainaksiantajan motiivit	144
3.2	Empty voting ja johdannaiset	148
4	Hidden ownership: positiivinen riskin irrottaminen	150
4.1	Tapausesimerkki: Schaeffler vs. Continental	153
4.2	Muita tapausesimerkkejä	159
4.2.1	Porsche vs. Volkswagen	159
4.2.2	Perry vs. Rubicon	160
4.2.3	Muita tapauksia	162

5	Ilmiön laajuus	164
6	Yhteenveto	167

IV. OSAKEOMISTUKSEEN KOHDISTUVAT TIEDONANTO-

	VELVOLLISUUDET	169
1	Johdanto	169
2	Informaation sääntelyn merkitys: tiedonantovelvollisuuksilla taloudellista tehokkuutta ja sijoittajansuojaa.	174
2.1	Informaatioepäsymmetria ja taloudellinen tehokkuus arvopaperimarkkinoilla	175
2.2	Tiedonantovelvollisuudet ja luottamus arvopaperimarkkinoihin.	176
2.3	Tiedonantovelvollisuuksien ja transaktiokustannusten välinen suhde.	177
2.4	Tiedonantovelvollisuudet informaatioepäsymmetrian tasoittajana	181
3	Merkittävien omistus- ja ääniosuuksien ilmoittaminen	185
3.1	Avoimuusdirektiivin tausta ja tarkoitus lyhyesti.	185
3.2	Uudistettu avoimuusdirektiivi	187
3.3	Huomattavien omistus- ja ääniosuuksien ilmoittaminen	190
3.4	Synteettisten johdannaispositioiden liputtaminen	192
3.5	Osakkeenomistajien ja sijoittajien aikomusten ilmoittaminen	194
4	Lyhyeksi myyntiasetus ja lyhyitä positioita koskevat tiedonantovelvollisuudet	195
5	Tiedonantovelvollisuudet ratkaisuna osakeoikeuksien pilkkomiseen	199
5.1	Osakeoikeuksien pilkkominen markkinahäiriönä.	202
5.2	Mitä markkinoiden tulisi tietää?	205
6	Yhteenveto	209

V. OSAKKEEN OMISTUS JA OSAKEOIKEUKSIEN PILKKOMINEN ..... 211 |

1	Johdanto	211
2	Osakkeen tuottamien oikeuksien ja velvollisuuksien määräytyminen	212
2.1	Lähtökohtana osake ja ääni	212
2.1.1	Osake ja ääni -periaatteen taustalogiikka	214
2.1.2	Miksi poikkeamat osake ja ääni -periaatteesta tulisi sallia?	216

2.2	Määräysvallan keskittämismekanismit	220
2.2.1	Yhtiön sisäiset määräysvallan keskittämis- mekanismit	221
2.2.2	Yhtiön ulkopuoliset määräysvallan keskittämismekanismit	224
2.2.3	Korostetusti yhtiön ulkopuoliset määräysvallan keskittämismekanismit	226
2.2.4	Riskisuhteen muokkaaminen ja määräysvallan keskittäminen pääomajien rajanvedon näkökulmasta	229
2.3	Osake transaktiokustannuksia vähentävänä institutionaalisen järjestelynä	233
3	Jakamaton osake	238
3.1	Osakkeen jakamattomuuden periaatteen sisältö	239
3.1.1	Pilkkomiskielto	240
3.1.2	Osakeoikeuksien erottamiskielto	241
3.1.3	Osakeoikeuksien pilkkominen (equity decoupling) ja osakkeen jakamattomuuden periaate	242
3.2	Jakamattomuusopin kritiikki – käytännöllisiä ja säätelyteknisiä näkökulmia	244
3.3	Osakeoikeuksien pilkkominen ja jakamattomuusopista luopuminen: äänioikeuksien markkinat?	247
3.3.1	Agentuurikustannuksia vähentävä vaikutus ja ratkaisu rationaaliseen apatiaan?	247
3.3.2	Kohonneet agentuurikustannukset?	251
3.3.3	Totuus ääripäiden välistä ja riittävät negatiiviset kannustimet osakkeenomistajien ja yhtiön suojaksi	252
4	Osakkeenomistajien vastuu osakeoikeuksien pilkkomisen kontekstissa	253
4.1	Äänioikeuden menettäminen ja osakeoikeuksien pilkkomisen kieltäminen	254
4.2	Perinteiset osakkeenomistajien yhtiöoikeudelliset vastuumekanismit ja osakeoikeuksien pilkkominen . . .	260
4.3	Kohti osakkeenomistajien velvollisuuksia? – osakkeen- omistajien vastuun hahmottaminen fidusiaristen velvollisuuksien kautta	266
4.3.1	Fidusiariset velvollisuudet ensisijaisesti johdon, ei osakkeenomistajien velvollisuuksina	268

4.3.2	Osakkeenomistajien fidusiaariset velvollisuudet dynaamisen riskisuhteen vastapainona.	269
5	Yhteenveto	271
VI.	JOHTOPÄÄTÖKSET	275
	LÄHTEET	283
	ASIAHAKEMISTO	303